

Prof. dr hab. Juliusz Ryszard Sztychmiler
10-692 Olsztyn, ul. Janowicza 3/19
E-mail: Ryszard.Sztychmiler@uwm.edu.pl

Olsztyn, 29.05.2019 r.

R e c e n z j a
rozprawy doktorskiej ks. Łukasza Pawluka
pt.: *Vetitum* w kanonicznych sprawach o nieważność małżeństwa

Zgodnie z decyzją Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, która 09.04.2019 r. powołała mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim ks. mgra lic. Łukasza Pawluka oraz w odpowiedzi na prośbę Pana Dziekana prof. dr. hab. Andrzeja Herbata z 10.04.06.2019, którą to prośbę wraz z rozprawą doktorską i dokumentami otrzymałem 28.05.2019 r., niniejszym przedkładam swoją recenzję wymienionej rozprawy.

1. Prezentacja rozprawy

Recenzowana rozprawa ks. mgr. Łukasza Pawluka napisana została pod kierunkiem znanej kanonistki polskiej – dr hab. Marty Greszty-Telusiewicz, prof. KUL, w Instytucie Prawa Kanonicznego, w Katedrze Kościelnego Prawa Procesowego i przedstawiona na Wydziale Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL. Praca ukończona została w 2019 r., obejmuje 280 stron formatu A-4.

Jak pisze Autor we Wstępie, „problem *vetitum* pozostaje wciąż tematem nielicznych opracowań i artykułów. W polskiej literaturze kanonistycznej można znaleźć zaledwie kilka artykułów poświęconych tej tematyce, brakuje natomiast całościowych opracowań tematu. Wśród autorów artykułów poświęconych wprost temu zagadnieniu znajdują się: J. Grzywacz, S. Paździor, M. Greszata – Telusiewicz, G. Leszczyński, M. Kołbuc. Zazwyczaj jednak analizują oni tylko pewne aspekty tego zagadnienia, a nie jego całość. Inni autorzy poruszają problem klauzul przy okazji innych tematów (s. 27). Także w literaturze kanonistycznej również poza Polską, zagadnienie sądowego zakazu zawarcia małżeństwa nie często było podejmowane (s. 28). Jak zbadał Doktorant, *vetitum* jest wspomniane w KPK jedynie w dwóch kanonach, a w Instrukcji *Dignitas connubii* znajdują się na ten temat wzmianki tylko w czterech artykułach. Zauważył też, iż podejście do klauzul zakazujących zawarcia nowego małżeństwa różne jest w poszczególnych trybunałach. Słusznie wysnuł więc wniosek, iż *vetitum* pozostaje stosunkowo mało opracowanym tematem, a więc wymaga kolejnych opracowań i studiów (s. 28).

Przedmiot rozprawy jest wynikiem nie tylko potrzeby teoretycznej, lecz także praktycznej. Autor jako sędzia w Sądzie Biskupim Siedleckim wielokrotnie stykał się z zagadnieniem klauzul. Jak sam napisał, „Niejasności związane z praktycznym

zastosowaniem sądowego zakazu, takie jak problemy z określeniem osoby kompetentnej do uchylania klauzul, wątpliwości dotyczące obowiązku dołączania klauzul przy orzekaniu nieważności z tytułu niezdolności do małżeństwa czy też sama procedura uchylania zakazu i związane z tym kontrowersje, przyczyniły się w największym stopniu do powstania niniejszej rozprawy” (s. 28).

Doktorant podjął więc w swojej rozprawie ważny problem jednego z ograniczeń w korzystaniu z prawa do zawarcia małżeństwa. Ograniczenie to fachowo określane jest mianem „*vetitum*”. Jest to sądowy zakaz zawarcia przez osobę wolną nowego małżeństwa. Jak Autor pisze we wstępie do pracy, w niektórych sprawach o nieważność małżeństwa „poprzez analizę akt sprawy, w szczególności opinii biegłych sądowych, a także poprzez bezpośredni kontakt z takimi osobami, sędziowie nabierają przekonania, iż przyczyna, która spowodowała nieważność pierwszego małżeństwa, wcale nie ustąpiła w takim stopniu, aby można było mieć pewność co do zdolności osoby do małżeństwa. Z tego względu prawodawca pozostawia w rękach sędziów pewne uprawnienie, które pozwala zareagować w takim momencie i zakazać osobie zawarcia nowego małżeństwa, jak długo istnieje pewność, że przyczyna niezdolności nie ustąpiła. To uprawnienie, o którym mowa, nosi w literaturze kanonistycznej nazwę *vetitum*” (s. 24). Jak słusznie zauważa Doktorant, dylemat sędziów, a często także zainteresowanych wiernych, polega na tym, że zakaz ów wydaje się naruszać „deklarowane przez prawodawcę kodeksowego naturalne prawo każdej osoby do małżeństwa (*ius connubii*), które pozostaje jednym z fundamentów kanonicznego prawa małżeńskiego. Jest to uprawnienie uniwersalne, niezbywalne oraz trwałe. Rodzi się więc pewne napięcie pomiędzy chęcią ochrony świętości instytucji małżeństwa przed jego nieważnym zawieraniem, a naturalnym uprawnieniem osoby do zawarcia małżeństwa” (s. 24).

Przedstawiona do oceny rozprawa doktorska „jest próbą odpowiedzi na pytanie o sens wprowadzania takiego środka, jakim jest *vetitum* (...). Głównym celem pracy jest więc scharakteryzowanie sądowego zakazu zawarcia małżeństwa oraz ukazanie *vetitum* jako narzędzia, które prawodawca powierza trybunałowi kościelnemu dla ochrony sakramentu małżeństwa. Zasadniczą tezę pracy można więc ująć w słowach: Kościół poprzez *vetitum* ogranicza naturalne prawo do zawarcia małżeństwa, aby chronić godność i świętość małżeństwa, dobro nupturientów oraz wspólnoty wiernych” (s. 24), w tym szczególnie osób pragnących je ponownie zawrzeć oraz ich ewentualnych partnerów.

Już we wstępie do pracy Autor słusznie zauważył: „Podjęcie decyzji o dołączeniu *vetitum* do wyroku nigdy nie powinno być zwykłą formalnością, ale winno opierać się na konkretnych argumentach, w których zostanie wykazane, że ma na celu ochronę człowieka i instytucji małżeństwa” (s. 25).

Zasadnicza część rozprawy doktorskiej ks. mgr. Łukasza Pawluka składa się ze wstępu (s. 23-28), trzech rozdziałów (s. 29-262) i zakończenia (s. 263-276). Część ta poprzedzona jest wykazem skrótów (s. 4-6) i wykazem bogatej bibliografii (s. 7-22), zaś na końcu dołączone zostały streszczenia pracy w języku polskim i angielskim (s. 277-280).

W rozdziale pierwszym, zatytułowanym „Ochrona małżeństwa w prawie kodeksowym” (s. 29-123), Autor w 3 częściach przedstawił stan ochrony małżeństwa w kanonicznym prawie małżeńskim. W pierwszej części ogólnie prezentuje katolicką doktrynę o małżeństwie. Omawia kodeksowe pojęcie małżeństwa, wraz z jego celami oraz sakramentalną godnością, opisuje istotne przymioty małżeństwa, a więc jedność i nierozzerwalność małżeństwa, określa przyczynę sprawczą małżeństwa, a szczególnie podkreśla naturalne prawo do zawarcia małżeństwa, jakie przysługuje każdemu człowiekowi. Uzasadnił też jurysdykcję Kościoła nad węzłem małżeńskim oraz zasadę *favor matrimonii*. Z uznaniem przyjąłem precyzyjnie określony podział i wyliczenie istotnych obowiązków małżeńskich (s. 45), o czym jako pierwszy pisałem już w 1997 roku. W tej części pracy Autor ukazał wielką godność i świętość małżeństwa, aby w dalszej części rozprawy wykazać, jak *vetitum* służy ochronie tych wartości.

Druga część pierwszego rozdziału naprowadza na problematykę ograniczeń w prawie do małżeństwa. Zostały w niej opisane poszczególne kodeksowe ograniczenia *ius connubii*, będące różnymi formami ochrony małżeństwa. Omówione tu zostały przeszkody małżeńskie, wady zgody małżeńskiej oraz ograniczenia wynikające z konieczności zastosowania formy kanonicznej do zawarcia małżeństwa. Słusznie Autor przypomina, że niezachowanie powyższych ograniczeń prowadzi do nieważności zawieranego związku. Następnie przedstawił te ograniczenia, które nie powodują nieważności zawieranego małżeństwa, ale powodują jego niegodziwość. Tu opisał sytuacje, w których asystujący przy zawieraniu małżeństwa musi posiadać zgodę ordynariusza miejsca oraz inne zakazy zawarcia małżeństwa, np. zawarty w kan. 1077 § 1 KPK. Zaprezentował też ograniczenia ustanowione przez Konferencję Episkopatu Polski w wydanych przez nią instrukcjach, zwłaszcza w *Instrukcji o przygotowaniu do zawarcia małżeństwa w Kościele katolickim* z 5 września 1986 r. Doktorant na końcu rozdziału zamieścił wnioski.

Rozdział II, zatytułowany „Sądowy zakaz zawarcia małżeństwa” (s. 124-176) ma – podobnie jak rozdział I - charakter teoretyczny. Autor poddał tu analizie pojęcie i naturę klauzul, z uwzględnieniem trwającego w kanonistyce sporu między zwolennikami sądowego charakteru *vetitum* a zwolennikami jego administracyjnego charakteru. Przedstawiona została historia kształtowania się tej instytucji, a następnie dwa zasadnicze aspekty rozprawy, a mianowicie dołączanie i uchylanie klauzul wyrokowych. Szczegółowo przedstawił: procedury, osoby kompetentne, motywy skłaniające do dołączenia i uchylenia *vetitum* oraz najważniejsze problemy związane z stosowaniem klauzul w praktyce. Uzupełniająco do głównego tematu przeanalizował także problem klauzul w pozostałych formach procesów małżeńskich, czyli w procesie skróconym przed biskupem oraz w procesie dokumentalnym. Po zbadaniu okazało się, że w tych wyrokach także może być dołączone *vetitum* (s. 170-172).

Rozdział ten także zakończony został sformułowaniem aż 24 konkretnych wniosków oraz wysunięciem interesujących postulatów dotyczących rozwiązania niektórych kontrowersji (s. 174-179). Autor (pod patronatem promotora) wysunął m.in. następujący postulat: „Wskazane byłoby rozważenie delegowania na stałe i we

wszystkich przypadkach władzy uchylania klauzul przez ordynariusza miejsca jednemu z pracowników trybunału, aby zakończyć wszelkie wątpliwości dotyczące kompetencji. Chociaż ordynariusz miejsca ma z natury uprawnienie do uchylania klauzul, to jednak wskazane byłoby, aby zajmowały się tym trybunały kościelne. To trybunał, który rozpatrywał sprawę ma największą wiedzę na ten temat, ma do dyspozycji akta sprawy, a także biegłego, który wykonywał badanie petenta w trakcie procesu. Można również rozważyć mianowanie jednego z pracowników trybunału (np. wiceoficjała) wikariuszem biskupim do spraw uchylania klauzul, przez co posiadałby on jako ordynariusz miejsca władzę w tej sprawie” (s. 174). Podobny postulat dla biskupów: „wyznaczenie jakiegoś konkretnego okresu (np. rok), po którym można zgłosić się po uchylenie klauzuli” (s. 174). A do sędziów dołączających *vetitum* kieruje następujący postulat: „17. Należy również rozważyć, czy w wyroku stwierdzającym nieważność małżeństwa z powodu niezdolności do małżeństwa z przyczyn natury psychicznej, nie wskazać takiej osobie konkretnych zaleceń, których spełnienie warunkowałoby rozpoczęcie procedury uchylenia klauzuli. Chodzi mianowicie o podjęcie określonej terapii czy innych form leczenia, która prowadziłyby do ustąpienia przyczyny nieważności pierwszego małżeństwa. Być może biegły sądowy w opinii psychologicznej sporządzonej w procesie o stwierdzenie nieważności małżeństwa, winien zasugerować jakieś konkretne formy pomocy osobie badanej. (...) 20. Wskazane jest większe uświadomienie proboszczów w kwestii klauzul” (s. 175). Doktorant sformułował też inne ważne wnioski, np.: „13. Uchylenie klauzul nie jest jedynie zwykłą formalnością. (...) Wymaga od osób podejmujących takie decyzje szczególnej roztropności oraz zaangażowania w procedurę uchylania klauzul. Potrzeba również ostrożności, gdyż osoba prosząca o uchylenie klauzuli już raz przyczyniła się do nieważności małżeństwa” (s. 174).

Rozdział III rozprawy, zatytułowany „Sądowy zakaz zawarcia małżeństwa w praktyce Sądu Biskupiego Siedleckiego” (s. 177-262), ma charakter ściśle empiryczny. Poddane w nim zostały analizie akta 72 spraw o stwierdzenie nieważności małżeństwa, które były prowadzone i zostały zakończone w Sądzie Biskupim w Siedlcach w latach 1995-2016. Wybrane zostały tylko te sprawy, które zakończyły się wyrokiem pozytywnym, stwierdzającym nieważność danego małżeństwa, z dołączeniem do wyroku klauzuli zakazującej zawarcia nowego małżeństwa, a następnie w tych sprawach, na prośbę strony zainteresowanej, wszczęto procedurę zmierzającą do uchylenia *vetitum*. Także tutaj rozdział został zakończony paragrafem z wnioskami, które wynikły z analizowanych spraw.

W zakończeniu rozprawy Doktorant przedstawił zasadnicze wnioski z przeprowadzonych badań oraz postulaty *de lege lata* i *de lege ferenda*. Jest ono dobrym podsumowaniem osiągnięć całej pracy. Słusznie Doktorant zauważył w nim, że gdyby nie możliwość zastosowania *vetitum*, który to środek prawodawca powierza trybunałowi, „nie byłoby żadnej innej możliwości powstrzymania osoby niezdolnej do małżeństwa przed usiłowaniem jego zawarcia. To ostatnia sposobność, jaką posiada Kościół, aby interweniować w sytuacji, gdy osoba nie jest zdolna w danym momencie do życia we wspólnocie małżeńskiej” (s. 265). A dalej przekonująco uzasadnia słuszność takiego

rozwiązania, choć stwierdza też, iż w większości przypadków (zapewne uzasadnionych) klauzule są potem uchylane. „Należy kierować się zasadą, iż w przypadku wątpliwości nie należy zabraniać zawarcia małżeństwa” (s. 269). Autor formułuje tam jeszcze inne ciekawe wnioski. Najważniejszym, jego zdaniem, jest „potrzeba jasnego określenia, jaka jest według prawodawcy natura sądowego zakazu zawarcia małżeństwa, a co za tym idzie, czy trybunał diecezjalny jest kompetentny do uchylania klauzul tylko przy niezdolności konsensualnej i impotencji, czy również przy innych tytułach. Należałoby również wskazać jakiś konkretny środek odwoławczy w przypadku decyzji odmownej uchylenia klauzuli” (s. 274). Aby zaś wiernym, którym odmówiono uchylenia *vetitum* dać dodatkową szansę, „należy zezwolić po jakimś czasie na wniesienie sprawy do tego samego trybunału, który początkowo wydał decyzję odmowną. W przypadku kolejnej decyzji odmownej, petent ma wciąż możliwość odwołania się do rozstrzygnięcia Stolicy Apostolskiej” (s. 266). Zdaniem Doktoranta „uzupełnienia wymagają również znowelizowane w motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* przepisy poświęcone procesowi małżeńskiemu. Prawodawca nie stanowi bowiem o klauzulach w procesie skróconym przed biskupem (...) Ideą byłoby opracowanie jakiegoś podstawowego *vademecum* regulującego kwestię klauzul. [RS: Bowiem] Po promulgacji motu proprio *Mitis Iudex Dominus Iesus* wiele z przepisów Instrukcji procesowej *Dignitas connubii* pozostaje nieaktualna.” (s. 275).

Wśród postulatów *de lege lata* autor wymienia potrzebę delegowania władzy uchylania klauzul we wszelkich możliwych przypadkach jednemu z pracowników trybunału kościelnego, a także „ujednoczenie praktyki dotyczącej wskazania w treści klauzuli osoby, która ma kompetencje do jej uchylenia” (s. 275).

Zgodzić się też należy z opinią Autora zawartą w ostatnim akapicie rozprawy, iż najważniejszym postulatem wynikającym z całej refleksji jest „zwrócenie uwagi w każdej sytuacji na obiektywne dobro osoby, która zwraca się do trybunału z prośbą o uchylenie sądowego zakazu zawarcia małżeństwa oraz zezwolenie na skorzystanie z naturalnego uprawnienia do zawarcia małżeństwa” (s. 276).

2. Ocena rozprawy

a) Walory pracy

Doktorant prawidłowo określił temat, problematykę i metodykę pracy (s. 16-19), wykorzystując prawidłowo publikowane i niepublikowane źródła, na tle dotychczasowej, ubogiej w tym temacie, literatury. Godny podkreślenia jest obszerny spis wykorzystanej bibliografii, z dobrym podziałem na źródła i opracowania. Doktorant zawarł w nim 20 źródeł publikowanych, nieopublikowane akta 72 spraw w Sądzie Biskupim w Siedlcach z lat 1995-2016 (choć potem w pracy na s. 177 podał, że przeanalizował 75 spraw z lat 2008-2018) oraz 195 pozycji literatury.

Słusznie główną metodą zastosowaną w rozprawie jest metoda dogmatycznoprawna, „polegającej na egzegezie, analizie i syntezie oraz systematyce tekstów źródłowych oraz

literatury przedmiotu według obowiązującego prawodawstwa Kościoła łacińskiego” (s. 27), z wykorzystaniem w rozdziale trzecim metody historycznej, „gdzie zastosowano metodę analizy akt sądowych dotyczących konkretnych spraw toczących się w Sądzie Biskupim Siedleckim” (s. 27).

We Wstępie do rozprawy, na str. 25-27, Autor dobrze zaprezentował problematykę jej poszczególnych rozdziałów, którą potem zgodnie z zapowiedzią zrealizował. Struktura pracy jest przejrzysta, prawidłowa, wyczerpująca badaną problematykę. Styl pracy jest wzorowy, budowa zdań prawidłowa.

Walorem pracy jest to, że wszystkie ograniczenia prawa do zawarcia małżeństwa opisane w pierwszym rozdziale są analizowane w kontekście *ratio legis*, jakie kierowało ustawodawcą w ich stanowieniu. Autor wykazał, że ograniczenia te mają za zadanie ochronę dobra o jeszcze większej wartości niż prawo poszczególnego człowieka do zawarcia małżeństwa.

Warto podkreślić, że Doktorant na końcu każdego rozdziału zamieścił podsumowanie, czyli wnioski z przeprowadzonych analiz (s. 121-123, 171-176, 255-262). Świadczy to o jego panowaniu nad materiałem, o umiejętności ustalania i wydzielania najważniejszych treści.

Moim zdaniem Autor zrealizował swój zamiar udowodnienia, że chociaż Kościół ogranicza naturalne prawo do zawarcia małżeństwa poprzez stosowanie sądowego *vetitum*, to czyni to z racji na ochronę wspomnianych wyżej wartości (sakramentalnego małżeństwa, ważności jego zawierania, osób przygotowujących się do jego zawarcia oraz wspólnoty Kościoła). Autor uczynił to zwłaszcza w rozdziale II i III, gdzie też śmiało formułuje wskazane wyżej postulaty *de lege lata* i *de lege ferenda* oraz konkretne wnioski praktyczne.

b) Mankamenty pracy

Praca nie ma poważniejszych mankamentów. Dało się jednak zauważyć kilka usterek i kilka kwestii dyskusyjnych, które należałoby dopracować lub poprawić, zwłaszcza gdyby praca była kierowana do druku, na co, ze względu na temat i dojrzałość opracowania, w pełni zasługuje.

- 1) Należy wyjaśnić rozbieżność co do ilości i czasu wydania wyroków analizowanych spraw z Sądu Biskupiego w Siedlcach: w bibliografii Autor podał, że badaniu poddał akta 72 spraw z lat 1995-2016, a potem w pracy na s. 177 podał, że przeanalizował 75 spraw z lat 2008-2018. Która wersja jest prawidłowa? Czy może pierwsze daty dotyczą wyroków, a drugie dat uchylania klauzul?
- 2) Można dyskutować z opinią wyrażoną przez Doktoranta w pkt. 1.1.2. (Wizja małżeństwa przed Kodeksem Prawa Kanonicznego z 1983 roku, s. 34), że w KPK/1917 nie podano definicji małżeństwa w myśl zasady *omnis definitio in iure periculosa*. Moim zdaniem w tej sprawie przyczyną była nie wspomniana zasada, lecz fakt, że w owym czasie nikt nie podważał koncepcji małżeństwa jako związku mężczyzny i kobiety. Nie było więc potrzeby definiowania kwestii

- oczywiście. Natomiast od połowy XIX wieku niektórzy autorzy występowali przeciw uznawaniu prokreacji za główny cel małżeństwa i dlatego z KPK z 1917 r. zamieszczono kan. 1013 § 1 o celach małżeństwa, a nie zamieszczono definicji małżeństwa. Ponadto Autor badając pojęcie małżeństwa w KPK/1917 (s. 34-37) zbyt skoncentrował się na aspekcie małżeństwa *in fieri*, a za mało uwzględnił, czym jest małżeństwo *in facto esse*, czyli już zawarte, co zostało zawarte w kan. 1013 § 1 oraz w kan. 1082 § 1 tegoż kodeksu. Wypada wspomnieć tutaj, że w nr. 48 *Gaudium et spes* uwzględnione zostały wszystkie aspekty i cele małżeństwa, a zrezygnowano tylko z ich hierarchicznego uporządkowania. Szerzej na ten temat można przeczytać w mojej rozprawie „Doktryna Soboru Watykańskiego II o celach małżeństwa i jej recepcja w Kodeksie Prawa Kanonicznego z roku 1983” (Lublin 1993 s. 77-413).
- 3) Należy poprawić zapisy w odpowiednich miejscach (s. 7, 8, 19, 20) na prawidłowy zapis „Città del Vaticano”.
 - 4) Warto rozważyć, czy nie podtrzymać prawie powszechnego zwyczaju w Polsce, aby opisując artykuł zamieszczony w czasopiśmie nie podawać „w:”, przez co także dla czytelnika nie znającego danego czasopisma wskazuje się, że chodzi o czasopismo a nie o pojedynczą pracę zbiorową.
 - 5) Poprawić zapisy bibliograficzne:
 - a. w pozycjach T. Pawluka (w bibliografii poz. 131-132) początek tytułu należy poprawić na „Prawo kanoniczne ...”;
 - b. nazwisko redaktora w poz. 143 w Bibliografii (s. 19): „LLobell” należy poprawić na „Llobell”.
 - 6) usunąć inne błędy literowe w całej pracy, np. s. 40 („bogata rzeczywistości” zamienić na „bogata rzeczywistością”); w samym zakończeniu pracy znalazło się ich zbyt wiele. np. s. 269 (wstawiając: „upłynął” zamiast „upłyną” oraz „którzy” zamiast „których”); s. 270 (wstawiając „zainteresowanej” zamiast „zainteresowane”); s. 271: (wpisując: „osobę” zamiast „osobą”); s. 272 (wpisując: „jedynie” zamiast „jedyne”); s. 273 (wstawić: „podchodząca” zamiast „pochodząca”); s. 274 (zamiast „osoby przygotowujących” wstawić „osoby przygotowującej” lub „osób przygotowujących”; zamiast „w dekrecie uchylających” dać „w dekrecie uchylającym” lub „w dekretach uchylających”; i wstawić „jasnego określenia” zamiast „jasnego określenie”); s. 276 (zamiast „dołączonej” dać „dołączonego”).

3. Konkluzja

Przedstawiona rozprawa doktorska ks. mgra Łukasza Pawluka ma duże znaczenie poznawcze i praktyczne. Dokładnie prezentuje i analizuje on normy prawa kanonicznego, omawiając je w kontekście literatury polskiej i światowej. Autor dobrze wykorzystał źródła do wskazanego w tytule tematu. Praca oparta jest na źródłach

publikowanych i wielu niepublikowanych. Nie licząc błędów literowych jest starannie napisana. Układ pracy (także spis treści) jest bardzo logiczny.

Autor wykazuje się dobrą znajomością badanej problematyki, dużą wnikliwością badawczą oraz formułuje bardzo przemyślane i wyważone wnioski. Wykazał się dobrą znajomością i stosowaniem metody naukowej. Język rozprawy jest poprawny, jasny i staranny. Autor nie tylko referuje poglądy kanonistów, lecz także zajmuje własne stanowisko i najczęściej logicznie je uzasadnia.

Praca doktorska ks. mgra Łukasza Pawluka stanowi zatem oryginalne rozwiązanie przedstawionego we wstępie pracy problemu naukowego. Wszystkie wymienione wyżej walory naukowe omawianej pracy świadczą o tym, iż posiada on szeroką wiedzę teoretyczną w zakresie prawa kanonicznego, potrafi samodzielnie prowadzić badania naukowe, owocnie współpracować z Promotorem, dzięki doświadczeniu w pracy sądowej umie trafnie podejmować i dojrzałe rozwiązywać wybrane kwestie z kanonicznego prawa małżeńskiego i procesowego.

Rozprawa ks. mgra Łukasza Pawluka spełnia wszystkie ustawowe wymagania stawiane pracom doktorskim w Polsce i na uczelniach kościelnych. Autor posiada zatem kwalifikacje do uzyskania stopnia naukowego doktora prawa kanonicznego.

Dlatego też, zgodnie z wymaganiami ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym (z 14 marca 2003. z nowelizacją z 3 lipca 2018), stawiam wobec Rady Wydziału Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji KUL, wnioszek o przyjęcie rozprawy doktorskiej ks. mgra Łukasza Pawluka i dopuszczenie go do jej publicznej obrony, a następnie o nadanie mu stopnia naukowego doktora prawa kanonicznego.

Ks. prof. dr hab. J. Ryszard Szychmiller